

Valtiovarainvaliokunnan mietintö 30/1995 vp

Hallituksen esitys laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta

Eduskunta on 19 päivänä syyskuuta 1995 lähettänyt valtiovarainvaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi edellä tarkoitetun hallituksen esityksen 68/1995 vp.

Valtiovarainvaliokunnan asettamassa verojaostossa, joka on valmistellut mietinnön valiokuntaa varten, ovat olleet kuultavina hallitusneuvos Maija-Leena Sarkko valtiovarainministeriöstä, erikoistutkija Riitta Sääntti sosiaali- ja terveysministeriöstä, ylitarkastaja Jarmo Salmi-verohallituksesta, lääninoikeustuomari Pirjopäivi Pihlanto Turun ja Porin lääninoikeudesta, verojohtaja Pertti Puronen Tampereen verovirastosta, varatoimitusjohtaja Pauli K. Mattila Keskuskauppakamarista, johtaja Markku Vesterinen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitosta, osastopäällikkö Vesa Korpela Veronmaksajain Keskusliitosta, osastopäällikkö Tero Honkavaara Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, lakimies Anna Lundén Suomen Yrittäjien Keskusliitosta, osastopäällikkö Juha Ahvenniemi Pientteollisuuden Keskusliitosta, johtaja Esko Kiviranta Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, varatuomari Helena Älgars Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund rf:stä, järjestösihteeri Tapani Piri Suomen Kiinteistöliitosta, toimitusjohtaja Kari Kyttälä Maanomistajain Keskusliitosta, toiminnanjohtaja Ulla Partanen Kirjanpito toimistojen Liitosta, kehityspäällikkö Ari Enroth Maaseutukeskusten Liitosta sekä professori Edward Andersson, professori Heikki Niskakangas ja professori Kari S. Tikka. Lisäksi Pohjois-Karjalan lääninverovirasto ja Väestöliitto ovat antaneet asiasta kirjalliset lausunnot.

1. Hallituksen esitys

Perintövero ja lahjavero ovat varallisuuden siirtoveroja. Verotuksen perustana katsotaan olevan se veronmaksukyky, jonka saanto antaa perilliselle, testamentinsaajalle tai lahjansaajalle.

Perintö- ja lahjaverolaki on vuodelta 1940

(378/40). Lakia on vuosien mittaan muutettu useita kertoja. Asteikkoa ja vähennysten markkamääriä on muutettu yleensä noin 10 vuoden väliajoin. Menettelytapasäännökset muutettiin vuoden 1994 heinäkuun alusta voimaan tulleella lailla (318/94). Useista muutoksista huolimatta lain alkuperäinen rakenne on edelleen voimassa.

Hallitus ehdottaa, että perintö- ja lahjaverotusta korotetaan. Perintö- ja lahjaverolakiin ei ehdoteta rakenteellisia muutoksia. Pääasiallinen keino tuottotavoitteen saavuttamiseksi on asteikon kiristäminen.

Veroasteikkoja ehdotetaan muutettaviksi siten, että verotettavan perintöosuuden ja lahjan alaraja korotettaisiin nykyisestä 15 000 markasta 20 000 markkaan. Veroprosentteja olisi kolme. Vero olisi 500 markkaa ja 10 prosenttia 20 000 markan ylittävältä osalta, 8 500 markkaa ja 13 prosenttia 100 000 markan ylittävältä osalta sekä 34 500 markkaa ja 16 prosenttia 300 000 markan ylittävältä osalta.

Verotuksen kansainvälistä ulottuvuutta koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että myös ulkomailla asuneen perinnönjättäjän jälkeen tullut perintö tulee verotettavaksi Suomessa, jos perinnönsaaja asuu Suomessa. Henkivakuutuskorvaukset 200 000 markan ylittävältä osalta saajaa kohti ehdotetaan saatettaviksi perintöverotuksessa veronalaisiksi.

Ehdotuksen mukaan lahjaveroa olisi suoritettava elinaikana lankeavista vakuutuksista.

Pesänselvityskulujen vähennysoikeus ehdotetaan poistettavaksi. Lisäksi eräät käytännössä harvoin esiintyvät perintöosuudesta myönnettävät vähennykset ehdotetaan kumottaviksi.

Verovapaiden lahjojen yhdistämistä koskeva aika ehdotetaan pidennettäväksi nykyisestä kahdesta vuodesta kolmeen vuoteen. Lisäksi perintö- ja lahjaverolakiin ehdotetaan lisättäväksi veron kiertämistä estävä säännös.

Käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen liittyen ehdotetaan hallituksen esityksessä 63/1995 vp luovuttavaksi sivuperinnön ja -lahjan kunnallisverotuksesta.

2. Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisenä ja puoltaa sen hyväksymistä.

Hallituksen esityksessä perintöveron asteikot merkitsevät perintöveron suhteellista kiristymistä. Erityisesti verotuksen suhteellinen osuus kiristyy 300 000 markan ja tätä pienemmissä perintöosuuksissa. Vastaavasti suurimmissa perinnöissä perintöosuuden verotuksen suhteellinen kiristys jää vähäisemmäksi. Valiokunta katsoo, että asiaan tulisi kiinnittää jatkossa erityistä huomiota.

Perintö- ja lahjaverolain mukaan perinnönjättäjän puoliso luetaan kuuluvaksi I veroluokkaan, mutta ns. avopuoliso aina III veroluokkaan, jossa vero on kolminkertainen I veroluokkaan verrattuna. Tuloverolain 7 §:n 3 momentin mukaan tuloverolain aviopuolisoihin koskevia säännöksiä sovelletaan myös avioliitonomaisissa olosuhteissa verovuonna yhteisessä taloudessa avioliittoa solmimatta jatkuvasti eläneisiin henkilöihin, jotka ovat aikaisemmin olleet keskenään avioliitossa tai joilla on tai on ollut yhteinen lapsi. Valiokunta katsoo, että samat syyt, joiden vuoksi tuloverotuksessa ns. avioliitto rinnastetaan avioliittoon, puoltavat myös perintöverotuksessa ns. avopuolison rinnastamista aviopuolisoon. Käytännöllisistä syistä tulisi myös perintöverotuksessa soveltaa samaa avioliiton määritelmää kuin tuloverotuksessa. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että perintö- ja lahjaverolain 11 §:ään lisätään uusi 3 momentti, jonka mukaan perinnönjättäjän kanssa elänyt henkilö, johon kuolinvuodelta sovelletaan tuloverolain 7 §:n 3 momentin puolisoita koskevia säännöksiä, luetaan I veroluokkaan. Myös puoliso vähennystä koskevassa 12 §:n 1 kohdassa ehdotetaan 11 §:n uudessa 3 momentissa tarkoitettu avopuoliso rinnastettavaksi aviopuolisoon. Perintö- ja lahjaverolain 11 §:n mukaan avopuolisoihin koskevaa säännöstä sovellettaisiin myös lahjaverotuksessa.

Valiokunta toteaa, että henkilöt, jotka ovat tosiasiaassa asuneet avioliittoa solmimatta jo pitkään ajan yhteisessä taloudessa, mutta jotka eivät täytä säädettävän 11 §:n uuden 3 momentin mukaista avopuolisoiden määritelmää, joutuvat perintö- ja lahjaverotuksessa kolmanten eli ankarimpaan veroluokkaan. Erityisen ongelmalliseksi tilanne muodostuu tapauksissa, joissa yhteisenä asuntona käytetty huoneisto tai kiinteistö

siirtyy omistajan kuoleman jälkeen testamentilla eloonjääneelle. Tällöin suhteellisen ankara perintöverotus voi johtaa siihen, että eloonjäänyt joutuu realisoimaan yhteisenä kotina käytetyn huoneiston tai kiinteistön.

Valiokunta edellyttää hallituksen selvittävän, voidaanko perintö- ja lahjaverotuksessa laajentaa ehdotettua avopuolisoiden käsitettä.

Voimassa oleva perintökaari tuli voimaan 1.1.1966. Aikaisempaan verrattuna uudistus merkitsi sitä, että kaukaisempien sukulaisten perintöoikeutta rajoitettiin. Siten perintö- ja lahjaverotuksessa heidän verotuksensa tulee ajankohitaiseksi, mikäli omaisuutta annetaan testamentilla tai lahjana muille kuin lähisukulaisille. Nämä perinnön- tai lahjansaajat kuuluvat III veroluokkaan, jossa vero on asteikon mukainen vero kolminkertaisena. Kun omaisuutta testamentataan tai annetaan lahjana, omaisuuden luovuttaja saattaa pitää suhdetta omaisuuden saajaan varsin läheisenä, joten ankarin mahdollinen perintö- tai lahjaverotus saattaa tuntua kohtuuttomalta.

Valiokunta edellyttää hallituksen selvittävän, onko perusteltua syytä siirtää perintö- ja lahjaverotuksessa kahteen veroluokkaan.

Yrittäjien sukupolvenvaihdosta koskevissa säännöksissä on eroavuuksia tuloverotusta sekä perintö- ja lahjaverotusta koskevien säännösten kesken. Nykyisiä perintö- ja lahjaverolain 55 §:n säännöksiä on monesti pidetty vaikeaselkoisina ja tulkinnanvaraisina. Perintö- ja lahjaveroasteikkoon ehdotetut korotukset kiristävät myös sukupolvenvaihdostilanteiden veroseuraamuksia. Erityisesti tämä korostuu lisäksi sen johdosta, että viime aikoina verotusarvot ovat lähentyneet käypä arvoja ja saattavat joissakin yksittäistapauksissa jopa ylittää varallisuuden todellisen realisointiarvon.

Valiokunta edellyttää hallituksen selvittävän sukupolvenvaihdostilanteita koskevien perintö- ja lahjaverosäännösten uudistamistarpeen kokonaisuudessaan. Valiokunnan mielestä selvitystyössä on kiinnitettävä huomiota erityisesti varallisuuden arvostuskysymyksiin, mahdollisuuteen ottaa käyttöön sukupolvenvaihdostilanteissa tavanmukaista olennaisesti pitemmät veron maksuajat sekä siihen, että veroviranomaisille säädettäisiin velvollisuus antaa verovelvollisille ennen verotuksen toimittamista sel-

vitys mahdollisuudesta sukupolvenvaih-
dossäännösten soveltamiseen.

Hallituksen esityksen mukaan laki ehdote-
taan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian
sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu,
kuitenkin viimeistään 1 päivänä tammikuuta
1996. Valiokunnan mielestä on kansalaisten oi-
keusturvan kannalta välttämätöntä, että mah-
dollisimman pian on tiedossa lain voimaantulo-
päivä. Valiokunta pitää myös suotavana, että

lain voimaantuloajankohta sopisi mm. sukupol-
venvaihdestilanteita ajatellen mahdollisimman
monessa tapauksessa tuloverotuksen ajoituk-
seen. Valiokunta ehdottaa lain voimaantulo-
säännökseen kirjattavaksi, että laki tulee voi-
maan 1 päivänä tammikuuta 1996.

Valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

*että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin
kuuluvana:*

Laki

perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 12 päivänä heinäkuuta 1940 annetun perintö- ja lahjaverolain (378/40) 4 §, 9 §:n 2 momentti, 11 §:n 1 momentti, 12—14 §, 16 §:n 1 momentin 2 kohta, 18 ja 19 §, 20 §:n 2 momentti ja 28 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 11 §:n 1 momentti 15 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (463/84), 12, 13 ja 14 § 22 päivänä marraskuuta 1985 annetussa laissa (876/85), 16 §:n 1 momentin 2 kohta 29 päivänä huhtikuuta 1994 annetussa laissa (318/94), 19 § muutettuna 16 päivänä maaliskuuta 1979 annetulla lailla (318/79) sekä mainituilla 22 päivänä marraskuuta 1985 ja 29 päivänä huhtikuuta 1994 annetuilla laeilla ja 28 §:n 2 momentti mainitussa 29 päivänä huhtikuuta 1994 annetussa laissa, ja
lisätään 11 §:ään uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 7 a, 7 b, 18 a, 28 a ja 33 a § seuraavasti:

4, 7 a, 7 b ja 9 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

11 §
(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

*Jos perinnönjättäjään ja hänen kanssaan avio-
liitonomaisissa olosuhteissa eläneeseen henkilöön
sovelletaan kuolinvuodelta toimitettavassa tulove-
rotuksessa tuloverolain (1535/92) 7 §:n 3 momen-
tin puolisoita koskevia säännöksiä, luetaan perin-
nönjättäjän kanssa elänyt henkilö I veroluokkaan.*

12 §
Veronalaisesta perintöosuudesta saavat vä-
hentää:

1) perinnönjättäjän puoliso ja henkilö, johon
11 §:n 3 momentin mukaan sovelletaan puolisoa
koskevia säännöksiä, 40 000 markkaa (puolisovä-
hennys);
(2 kohta kuten hallituksen esityksessä)

13, 14, 16, 18, 18 a, 19, 20, 28, 28 a ja 33 a §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuu-
ta 1996.
(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 10 päivänä marraskuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pekkarinen, jäsenet Ala-Nissilä, U. Anttila, Laaksonen, Lehtosaari, Malm, Nyby, Puisto, Sasi, Savela, Tiuri,

Tykkyläinen ja Vihriälä sekä varajäsenet Kempainen, P. Leppänen, Liikkanen, Lindqvist, M. Pohjola, Rask ja Saarinen.

Vastalause

Hallitus esittää perintö- ja lahjaverolakiin muutoksia, jotka merkitsevät perintö- ja lahjaverotuksen huomattavaa kiristymistä. Hallitusohjelman mukaan perintö- ja lahjaveron tuottoa korotetaan 200 miljoonalla markalla. Hallitus itse arvioi kuitenkin esityksessään, että ehdotettu asteikkomuutos lisää perintö- ja lahjaveron tuottoa vuosittain noin 250 miljoonalla markalla ja lisäksi ehdotetut veropohjan laajennukset lisäävät perintö- ja lahjaveron tuottoa arviolta 30—40 miljoonalla markalla. Todennäköisesti veron tuotto kasvaa tätäkin enemmän.

Pienten perintöjen verotus kiristyy kohtuuttomasti

Esitetty veron kiristysesitys on ylimitoitettu ja kohdistuu väärin. Ottaen huomioon sinänsä oikean sivuperinnön ja -lahjan kunnallisverotuksen poistamisen kohdistuvat ehdotetut veronkorotukset kaiken kaikkiaan lähimpiin omaisiin. Pienten perintöosuuksien ja lahjojen osalta korotukset ovat erityisen suuria. Veron nousu voi olla lähes 50 %. Esimerkiksi 50 000 markan kohdalla verotus kiristyy 37 %. Vastaavasti suurimmissa perinnöissä perintöosuuden verotuksen suhteellinen kiristys jää huomattavasti vähäisemmäksi. Yleisimmin vero nousee nykyiseen verrattuna 20—26 %.

Kansainvälisesti vertaillen voidaan todeta perintöverotuksen pienten perintöjen osalta olevan Suomessa kireä, mutta suurten perintöjen osalta suhteellisesti lievempi. Valiokuntakin on mietinnössään todennut ongelman, mutta ei ole ollut valmis veroasteikon oikeudenmukaiseen muuttamiseen.

Emme hyväksy perintö- ja lahjaverotuksen kiristysten kohdistamista epäoikeudenmukaisesti tavanomaisiin pieniin perintöihin ja lahjoihin. Vastalauseeseen sisältyvä veroasteikko on pienten ja tavanomaisten perintöjen ja lahjojen veron osalta oikeudenmukaisempi ja lievempi.

Verotettavan perinnön ja lahjan alaraja tulee nostaa 30 000 markkaan ja veron tulee olla tämän alarajan kohdalla vain 300 markkaa. Myös seuraavan verotettavan tulon rajaa tulee nostaa 120 000 markkaan. Veron tuotto olisi silti lähes hallitusohjelman mukainen ja mahdollista osaltaan työn verotuksen keventämistä verorakenteen muutoksen kautta.

Hallituksen esityksen mukaan henkivakuutuskorvaukset saatettaisiin perintöverotuksen piiriin. Olemme kiinnittäneet huomiota niihin takautuviin vaikutuksiin liittyviin ongelmiin, joita aiheutuu veron kohdistuessa ennen lain muutoksen voimaantuloa tehtyihin henkivakuutus-sopimuksiin.

Sukupolvenvaihdosluovutusten verotusta ei pidä kiristää

Lakiesitys merkitsee tuntuvia kiristyksiä lähiomaisten luovutuksiin. Katsomme, että nyt ei tule kiristää yritysten ja maatilojen sukupolvenvaihdosluovutusten verotusta. Päinvastoin on tärkeää edistää yritysvarallisuuden siirtoja, jotta pienyritystoiminnan jatkuvuus ja työllistämisedellytykset voidaan turvata.

Erityinen ongelma on yritys- ja maatilavarallisuuden verotusarvojen nousu nykytilanteessa. Verohallinto on tilanteessa, jossa maatalomaisuuden tuotto alenee, korottanut varojen arvostamisperusteita tuntuvasti. Katsomme, että eduskunnan tulee selkeästi edellyttää sukupolvenvaihdostilanteiden perintö- ja lahjaverotuksen kohtuuttomuuksien poistamista tavoitteena verotuksen lieventäminen.

Edellä olevan perusteella ehdotamme

mietinnön perusteluissa lausuttavaksi:

”Valiokunta edellyttää hallituksen selvittävän sukupolvenvaihdostilanteita koskevan perintö- ja lahjaverotuksen on-

gelmat ja kohtuuttomuudet. Valiokunnan mielestä selvitystyössä tavoitteena tulee olla sukupolvenvaihdostilanteiden perintö- ja lahjaverotuksen lieventäminen. Selvitystyössä on kiinnitettävä huomiota erityisesti varallisuuden arvostuskysymyksiin, mahdollisuuteen ottaa käyttöön sukupolvenvaihdostilanteissa tavanmukaista olennaisesti pitemmät veron maksuajat sekä siihen, että veroviranomaisille säädettäisiin velvollisuus antaa verovelvollisille ennen verotuksen toimitamista selvitys mahdollisuudesta sukupolvenvaihdossäännösten soveltamiseen.”

14 §
Perintöveroa maksetaan:
I veroluokassa seuraavan asteikon mukaan:

Verotettavan osuuden arvo mk	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla mk	Vero-% ylimenevästä osasta
30 000—120 000	300	10
120 000—300 000	9 300	13
300 000—	32 700	16

II veroluokassa asteikon mukainen vero kaksinkertaisena; ja

III veroluokassa asteikon mukainen vero kolminkertaisena.

Edelleen ehdotamme,

että hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 14 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Helsingissä 10 päivänä marraskuuta 1995

Olavi Ala-Nissilä
Hannu Kemppainen

Raimo Liikkanen
Markku Lehtosaari
Jukka Vihriälä

Maija-Liisa Lindqvist
Mauri Pekkarinen

